

Yttrande över utredningen:

Gestaltad livsmiljö- en ny politik för arkitektur, form och design. SOU 2015:88

Europa Nostra-Sverige har tagit del av utredningen och ber att få anföra nedanstående angående förslaget om nedläggning av ArkDes, utredningens kapitel 7.

Vi anser att:

- ArkDes ska finnas kvar, fortsätta och utveckla sin roll inklusive egen utställningsverksamhet.
- ArkDes ska ha fortsatt ansvar för samlingarna och deras tillgängliggörande.
- Begreppet arkitektur behöver förstärkas och fördjupas som ett eget politikområde där även kulturhistoria finns med.
- Genom att behålla ArkDes som centrumbildning ges möjlighet till en tydlig kommunikation och dialog med och en lätt identifierbar plats för medborgarna i centrala frågor kring gestaltad livsmiljö.
- Kulturhistoriska värden i vår miljö bör omfattas av målen för utredningen, vilket har en tydlig koppling till den verksamhet som bedrivs inom ArkDes.

I utredningen "Gestaltad livsmiljö- en ny politik för arkitektur, form och design", som är tänkt att ersätta handlingsprogrammet "Framtidsformer" från 1998, betonas att arkitektur, formgivning och design är verksamheter med central betydelse för hur vi kan leva våra liv och avgörande för välfärden. I uppdraget har ingått att analysera begreppsanvändning och språkbruk för att kommunikationen av arkitektur, form och design ska främjas och utvecklas. Genom att använda begreppet gestaltad livsmiljö markerar utredaren ett helhetsperspektiv utifrån den enskilda människans behov och möjligheter. Uppdraget har också inbegripit att analysera och lämna förslag på hur arkitektur-, form- och designområdet i högre grad kan präglas av dialog och delaktighet samt bidra till en hållbar samhällsutveckling.

Enligt utredningen ska målen för den statliga politiken vara att aktivt främja en helhetssyn präglad av kvalitet, samverkan och dialog i formandet av en attraktiv gestaltad livsmiljö, ett inkluderande och demokratiskt samhälle med tillgång till goda livsmiljöer, såväl enskilda som gemensamma, ett förebildligt agerande från det offentliga, i alla dess roller, för en starkt kvalitet i den gestaltade livsmiljön samt en bred och tvärssektoriell kunskapsutveckling inom utbildning och för utövare och aktörer inom området gestaltad livsmiljö.

I utredningen föreslås en rad åtgärder för att uppnå detta, bl a att ArkDes ombildas till en myndighet med arbetsnamnet Myndigheten för gestaltad livsmiljö för att åstadkomma ett starkt och långsiktigt genomslag. Den nya myndigheten ska utveckla och driva politiken, följa kunskapsutvecklingen, samarbeta, debattera, följa upp statens förebildlighet och vid behov föreslå nya mål. Den ska fungera som en tankesmedja med forskning, bibliotek och pedagogisk verksamhet. Den ska också tillvarata erfarenheterna från Delegationen för hållbara städer (2008-2012). Enligt utredningen ska den nya myndigheten inte såsom ArkDes bedriva utställnings- och arkivverksamhet. Samlingarna, som idag innehåller fyra miljoner föremål från drygt 500 arkitekter, föreslås överföras till ett annat statligt museum, såsom Moderna Museet eller Nationalmuseum.

Vi anser att förslaget att lägga ner ArkDes och att separera utställningsverksamhet och samlingar från forskning, bibliotek och pedagogisk verksamhet är ett stort misstag. Dessa verksamheter är tätt sammanlänkade och beroende av varandra och bör finnas inom en och samma institution för att

vara bärkraftiga. Inom ArkDes finns också den kompetens som krävs för att skapa utställningar och på andra sätt arbeta med och tillgängliggöra de unika samlingarna. De statliga museer som föreslagits överta samlingarna, Moderna och Nationalmuseum, är båda inriktade på konst, inte på arkitektur, stads- och samhällsplanering. Uppgiften att ta hand om samlingarna är inte bara en fråga om arkivfunktion utan om kompetens att utveckla och använda samlingen som en resurs och kunskapskälla och att tillgängliggöra den för allmänheten och forskare. Det finns också ett stort värde i att kunna se och studera de fysiska objekten, inte bara förlita sig på digitala medier. Vårt verksamhetsområde, som omfattar forskning, undervisning och praktik kring bevarande, vård och utveckling av befintliga byggnader och miljöer i form av restaureringar och ombyggnader, behöver inte bara tillgång till materialet vid ArkDes, utan även en arkitekturkompetens i nära samband med ritningssamlingarna för att dessa ska kunna användas och utvecklas som den värdefulla resurs de utgör.

Utredningens resonemang kring begreppen arkitektur, form och design likställer dessa inom samma politikområde, vilket vi anser vara missgynnande för arkitektur. Arkitekturbegreppet och dess tillämpning behöver snarare förstärkas och förtydligas, det är så mycket större än en designfråga. I utredningen behandlas dessutom arkitektur huvudsakligen i förhållande till nybyggnation. Men merparten av vår gestaltade livsmiljö har en lång tid av brukande som har gett den kulturhistoriska värden som kräver speciell hänsyn. Frågor kring förnyelse i sådana miljöer kräver hög kompetens och kunskap. Ett nytillskott måste utföras så att det verkligen blir ett värdefullt tillskott och inte belastning för att skapa en helhet. Arkitekturfrågor och arkitekturpolitik blir alltmer av nödvändighet en fråga om befintlig arkitektur. Kulturhistoriska byggnader och miljöer förbigås ofta i utredningen, trots att 70% av arkitekturuppgifterna i samhället behandlar befintliga byggnader, bebyggelse och miljöer. Ett samhälle är aldrig bättre än sina gestaltade miljöer.

Att inte ha en utställningsverksamhet vid ArkDes är att försvaga möjligheten att arbeta enligt uppsatta mål. Förslagets orimlighet framträder tydligt om samma tankegångar skulle omsättas på Moderna museet, dvs. att myndighetens uppdrag skulle vara att fungera som tankepartner inom konstområdet och att stötta regionala aktörer att arbeta med konst! ArkDes behövs i sin nuvarande funktion och dess fria roll bör snarare förstärkas. Museirollen är friare än en statlig myndighet som måste implementera den gällande politiken och som en NGO ser Europa Nostra här ArkDes som ett centralt forum och en viktig miljö för att underlätta kommunikation och dialog med medborgarna när det gäller så centrala frågor som gestaltad livsmiljö. Vi ser positivt på ett uppdrag som omfattar att utveckla och driva politiken, följa kunskapsutvecklingen, samarbeta, debattera, följa upp statens förebildlighet samt vid behov föreslå nya mål inom området, men anser att detta inte bör kopplas till ett myndighetsansvar utan till en fysisk samlingspunkt med egen fristående verksamhet som inkluderar ansvar för utställningar och samlingar.

2016-03-14

Carl von Essen, ordförande Europa Nostra-Sverige

Europa Nostra-Sverige / Ulvåsa / 591 95 Motala / 070-536 30 07
info@europanostra.se / www.europanostra.se

Europa Nostra bildades 1963 och är Europas ledande ideella organisation för bevarandet av Europas gemensamma kulturarv. Föreningen fungerar som en paraply-organisation för alla som arbetar inom kulturarvsfältet i Europa. Idag är cirka 250 föreningar med totalt över 5 miljoner medlemmar samt även ett antal individuella medlemmar anslutna. Dessutom är omkring 150 institutioner, företag m.fl. associerade medlemmar.

Europa Nostra - Sverige bildades 2006 som en nationell förening för att bättre kunna arbeta i Sverige för Europa Nostras syften. Europa Nostra arbetar kontinuerligt med att bevara olika länders specifika kulturarv och för att prioritera kulturarvsfrågorna i handlingsprogram av olika slag på såväl europeisk som nationell nivå. Europa Nostra stödjer kultur- och arkitekturfrågor, stads- och landskapsplanering samt främjar en balanserad och hållbar utveckling av Europas naturliga och byggda kulturarv såväl i stadsmiljö som på landsbygden.